

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 30487. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5, I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Påskepreken. — Gud og keiseren. — Tro og fornuft. — To brever fra Nederland. — Skal vi lete fram. — Om skjærsilden. — Hørhjemme.

Påskepreken

holdt av biskop Mangers I. påskedag 1942
i St. Olavskirken, Oslo.

«Vær ikke redd, dere leter etter Jesus
fra Nasaret: han er stått opp.» (Mk. 16, 6)

Høgtelskede i Herren.

Denne påskefest har enno ikke åpnet noe vindu mot framtiden og vi kan enno ikke vite om våre påskesalmer klinger ut i en verden full av død eller full av liv. Men hva sier jeg? Påske er alltid livets fest, også denne påske. Også i dag hører vi engelens ord: «Vær ikke redd: han er stått opp.» Og vi hører Kristi seiersrop: «Vær frimodige, jeg har vunnet over verden» (Joh. 16, 33). Og derfor kan vi glede oss og feire påske med fryd i hjertet. Det største i verden er ikke det onde og dødens makt, men den kjensgjerning at Kristus har seiret over det onde og utfridd oss av dødens makt.

Vi gjennomlever no tider av verdenshistorisk storhet, men også tider av satanisk brutalitet. Liv og død kjemper med hverandre om makten i en redselsfull tvekamp og vi ser enda ikke hva framtiden, hva kampens utgang skal bringe oss. Men en ting vet vi: Kristus vil seire. Han skal også være herren i den nye tid: «Vær frimodige, jeg har vunnet over verden.» I påskelyset må vi derfor se de kommende ting. Det som i dag går for seg i verden har en dyp mening. Kanskje fatter vi denne mening ikke helt. Nei. Vi kan ikke fatte den helt, men vi skal huske Kristi ord til Emmausdisiplene: «Måtte ikke Kristus lide dette og så gå inn i sin herlighet» (Luk. 24, 26)? Og da må også vi spørre oss: «Må vi ikke lide alt dette og slik gjøre oss verdige til å seire med Kristus»? Jo. Kristus vil også feire oppstandelse i notidens menneskehet, både i samfunnet og i den enkelte.

I.

Menneskene kaller med utstrakte hender på en ny, bedre tid. Men en ny og bedre tid kan bare bli bygd opp på nye og bedre mennesker, på mennesker som lever den oppstandne Frelzers liv. For det er bare gjennom slike mennesker at den gamle verden kan bli vakt til nytt liv og til ny fred.

En ny orden i verden kan ikke bygges opp på det gamle menneske, det vil si, på mennesket som ikke er gjenfødt i Kristus, oppstanden med Kristus og gjennomtrengt av hans liv. Hvis det i sannhet skal skapes en ny orden i verden, en orden som er bedre enn den som krigen holder på å ødelegge, da må den bygges på Kristus, som fornyer menneskenes sinn etter Guds lov og Guds bud. En ny menneskehet er den som er gjenfødt av Kristi lys og Kristi nåde: den må bestå av mennesker som er seg sitt evige mål bevisst, sin verdighet og sin rett og sitt ansvar som Guds barn, helliget og høynet ved Gudmennesket.

Det er Kirkens ufravikelige rett, oppgave, plikt, å hevde og forkynne Guds absolutte rettigheter i verden. Kristus har jo på selve oppstandelsesdagen sagt til sine apostler: «Liksom Faderen har sendt meg, så sender jeg også dere» (Joh. 20, 21). Uten Guds evige og uforanderlige lov og rett må all annen lov og rett oppløse seg i røyk. For Guds rettigheter er en evig lov og fundamentet for all rettferd og orden, grunnlaget for den menneskelige verdighet og den personlige samvittighetsfrihet. Enhver menneskelig aktivitet er denne lov underkastet, både individets og familiens, både statens og nasjonenes. Og når Kirken preker denne evige lov som gir oss de sanne begrep om mennesket og de gjensidige broderplikter, da gjør den ikke noe annet enn å fort-

sette Kristi frelserverk her på jorden. Da arbeider den på å fjerne og utrydde selve spirene til krig og ufred. For Guds lov er det eneste grunnlag for orden og fred i verden.

Kirken må derfor kreve at Kristi frelserverk blir respektert i enhver samfunnsordning. Denne rett og plikt er gitt Kirken av Gud selv: «Gå ut i verden og lær alle folk . . . og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere» (Matt. 28, 19). Kirkens store misjon er å føre menneskene til Gud og formidle Kristus til menneskene. Kristus har sagt at han er verdens lys og han har bevist det ved sin oppstandelse. Bare den som kjenner Kristus kjenner Gud og kjenner seg selv, sin verdighet, sin rett og sin plikt.

Et nytt samfunn må derfor nødvendigvis bygges på Kristus og det må gi Kirken den fulle frihet til å utøve sin guddommelige misjon i samsvar med det oppdrag Kristus har gitt den. Det er slik at Kristus må stå opp i nutidens menneskehet og gjennomtrengre hele samfunnet med sin ånd og sin kraft og sitt liv. Det er bare på den måten at det skapes en ny og bedre verden. Vi vet jo fra historien at hver gang samfunnet har korsfestet Kristus er det kommet et stort «mørke over jorden» (Luk. 23, 44). Og likevel har Kristus alltid seiret. En gang sto han opp av fjellgraven på Golgata og historien viser at han, så meget han enn blir slått i hjel, alltid på nytt står opp i folkenes liv: «Vær frimodige, jeg har vunnet over verden.»

II.

Men også i oss, mine kjære venner, i hver enkelt av oss, må Kristus stå opp til nytt liv. Han vil feire påske både i deg og i meg. Han vil løfte både deg

og meg opp til livet, til lyset, til seiren. Det er hans krav til oss på oppstandelsesdagen.

Vår kristendom må være gjennomstrømmet av den oppstandne Frelserens liv, av Kristi nye liv. Den tåler ikke noen stillstand, ikke noen forsteining. Nei. Den kan bare trives og utfolde seg, når det er blomstrende vår liv i vår sjel. Den må stadig vekke fornyes innenfra, slik at vårt kristenliv blir dag for dag intensere og trenger dag for dag dypere inn i Kristi eget liv, i Kristi uendelige rikdom. Kristi liv er Kirkens liv og det må bli sjelens liv. Det må bli som en ny skapelse i vår sjel i Kristi blods kraft. Ja, Kristi liv går stadig vekke som en oppstandelsesvår gjennom Kirkens hage og det må derfor også skape vår i sjelens hage, både i din og i min sjels hage.

Påske er således et vekkelsesrop utover alle de sovendes, lunknes og likegyldiges graver at de skal stå opp og vandre i et nytt liv. Det gjelder oss alle. Det er betingelsen for at vår langfredag kan bli til en seiers- og oppstandelsesdag. Vi vil alle seiren, men seiren blir først vår, når vi trass i lidelse og sorg, forfølgelse og nederlag, korsbæring og korsfesting, trofast følger etter Kristus og lar ham leve i oss med sin lære, sine bud, sine sakramenter, sin Kirke. Ja, bare da er Kristi ord pantet på vår seier: «Vær frimodig, jeg har vunnet over verden.»

Å, måtte dette vårpust til åndelig fornyelse og oppstandelse gjennomtrengre menneskeheten og hver enkelt av oss. Da vilde freden fra Frelserens tomme grav stige opp i våre hjerter og i hele det menneskelige samfunn.

Det er mitt påskeønske og min påkehilsen til dere alle.

Amen.

Gud og keiseren.

Av A. J. Lutz. O. P.

«For en eneste prests skyld kan jeg ikke få fred i mitt rike,» klaget Henrik II, konge av England (1154—1189). Han mente Thomas Becket, erkebiskop av Canterbury, som han siden lot drepe og som Kirken regner blant de hellige blodvitner. Denne tragiske begivenhet var bare en akutt form for en lengre konflikt mellom kirke og stat. Også i andre europeiske land kom statsmakten og prestedømmet mer enn en gang til å tørne sammen, ikke bare i middelalderen, men også etter den franske revolusjon. Det var alltid en av politikkenes viktigste oppgaver, hvis ikke den viktigste, å finne en praktisk løsning på det store problem angående forholdet mellom det religiøse og det politiske samfunn.

I den antikke verden før Kristus var saken enkel. Den politiske autoritet og den religiøse var identisk, liksom gudenes maktområde falt sammen med statens. Ofte var staten selv eller kongen eller keiseren

den høyeste guddom. Herskerne tilla seg selv guddommelige navn som «Divus Augustus», «Dominus Deus», «Salvator mundi». Det var disse «gudsbe-spottelige navn» Johannes i sin visjon på Patmos så skrevet på dyrets syv hoder (Joh. Åpenb. 13, 1). Politisk lojalitet innbefattet derfor også guddommelige æresbevisninger mot herskerne. De kristne ble i tusenvis halshugget, korsfestet, eller kastet for de ville dyr på arenaen, fordi de nektet å brenne røkelse for den romerske keiser.

For kristendommen hadde brakt med seg et helt nytt syn på det politiske og det religiøse. Evangeliet forkynte den sanne Gud, verdensaltets skaper, som i sin evige, uransakelige natur er uendelig høgt hevet over verden og menneskene, den absolutt suverene lovgiver og dommer. Samtidig lærte evangeliet menneskene å kjenne sin egen storhet, ved å forkynde sjelens åndelige, udødelige natur. De fleste antikke

tenkere var i tvil angående sjelens udødelighet og de hedenske religioner visste ikke å anvisse oss en bedre skjebne etter døden enn en slags skyggetilværelse i underverdenen, hvor «den gjeve Akilleus» med smertefull lengsel sukket: «Bedre tyktes det meg no å tjene på jorden en herre for kummerlig lønn, enn å råde nede i Hades som ypperste drott over alle de døde» (Homer, Odysseus). Kristendommen var det glade budskap om et evig salig livssamfunn med Gud selv.

Dette høge syn på Gud og sjelen medførte naturligvis også en helt annen oppfatning av forholdet mellom det politiske og det religiøse. Jesus selv har uttrykt den i en pregnant form: «Gi keiseren hva keiserens er, og Gud hva Guds er.» Dette ord kan bli misforstått, når man bare ser overfladisk på saken og tenker seg Guds rike og denne verden som to områder uten sammenheng med hverandre. Til denne verden hører jordbruk, industri, handel, forsvar, diplomati o. l. Til Guds rike hører troen på det guddommelige, sakramentene, bønn, evighetshåp. Staten tar seg av det første område og ignorerer det annet. Prestedømmet er heime på det annet og ignorerer det første. For har ikke Kristus selv sagt: «Mitt rike er ikke av denne verden?»

Denne dualistiske oppfatning er stikk imot fornuften såvel som mot evangeliet. Den mangler sans for virkeligheten. Statens undersåtter er ikke bare arbeidere, eller funksjonærer, eller soldater, eller skattytere, men mennesker, dvs. vesener i hvis natur det ligger lengsel etter og krav på et liv i Gud. Og Kirkens medlemmer er ikke engler eller «desinkarnerte», men mennesker, dvs. vesener som på denne side av graven er avhengige av jordiske livskår og som i kraft av en naturtrang danner et samfunn. Man mister ikke sin rett og oppgir ikke sin plikt som borger i et samfunn fordi om man tror på Gud, ber til Ham og finner at denne verden ikke kan tilfredsstillende vår trang til det Uendelige. Vi skal gi keiseren hva keiserens er, vel. Men vi makter ikke å gjøre det, dvs. vi makter ikke å øve alle de moralske dyder som et sunt politisk samfunnsliv forutsetter, med mindre vi gir Gud hva Guds er, dvs. adlyder Guds bud og henter kraft i vårt samfunn med Ham. Gjør vi ikke det så utsetter vi oss for den fare å gi keiseren for lite eller for meget, dvs. enten å miste den politiske samfunnsånd for å fortape oss i smålig egoisme, eller å miste vår personlighet, vår moralske frihet og vår samvittighet, altså de goder som er de høyeste i denne verden. Samfunnslivets mål er jo nettopp å gjøre oss til edle og gode mennesker.

For øvrig hører også «keiseren» Gud til. Denne verdens goder og det samfunn som skaffer oss dem har ingen absolutt verdi i seg selv. Alt er av Skaperen blitt henordnet til det evige liv. «Hva enten de spiser eller drikker eller hva annet de gjør, så gjør det til Guds ære» (I. Kor. 10, 31). «Alt hører dere til . . . Men de tilhører Kristus, og Kristus tilhører Gud» (I. Kor. 3, 23).

For å unngå bruddet mellom det religiøse og det politiske kan man tenke seg begge forenet enten på den måte at den kirkelige autoritet også sitter

inne med den politiske makt, eller omvendt at statsmakten også eier den religiøse myndighet. Det første hendte en sjelden gang. Det var f. eks. tilfellet i Italia på pave Gregor I.s tid, da landet stadig var utsatt for lombardenes invasjon og herjinger, mens den offisielle statsmakt, keiseren i Constantinopel og hans eksark i Ravenna sto helt maktesløse overfor fienden. Paven alene hadde moralsk autoritet nok til å organisere forsvaret og gjenoppbygge landet. Ved siden av sin religiøse gjerning ble Gregor altså nødt til å danne en hær, bygge festninger og underhandle med den lombardiske konge, en situasjon som ble det historiske opphav til Vatikanstaten.

Det faktum at statsmakten håndhever også den religiøse autoritet er vi mere fortrolige med. I de fleste protestantiske land er det jo den normale ordning, og slik var det også i Tsarens Russland. I de katolske er det umulig, skjont de første kristne keisere med Constantin I i spissen, og siden de franske konger, de «katolske majesteteter» i Spania, og de «apostoliske majesteteter» i Østerrike ofte nok gjorde forsøk på å øke sin politiske makt ved å ta den kirkelige til inntekt for seg. Hele middelalderen igjennom var det en alminnelig oppfatning, ikke minst hos herskerne selv, at kongens oppgave bl. a. var også å forsvare religionen. Det var en avgjort sak for alle at den kristne tro var samfunnets grunnvoll. Ut fra den tankegang må vi f. eks. dømme om Olav den Helliges hardhendte framgangsmåte mot de høvdingene som nektet å la seg kristne eller la hindringer i veien for kristendommens utbredelse. Den samme idé ga anledningen til krigen mot Albigenere og ble opphav til Inkvisitionen. Fordi man ikke kunde tenke seg et fast og sunt politisk samfunn som ikke var bygd på den rene kristne tro ble kjetteriet stilt på like linje med høgforræderi og de ubotferdige kjettere overlatt til den «verdslige arm».

Dette syn på tingene forbundet med den kjensgjerning at de høge kirkelige embeter ga deres innehavere også en betydelig maktstilling i staten, gjorde naturligvis at konger og keisere ofte gjorde krav på autoritet i kirkelige anliggender, liksom paver og biskoper kunde bli fristet til å opptre som politiske makthavere, når de var særlig godt utrustet med organisatoriske evner.

Imidlertid er den sanne løsning på problemet hverken den at kongen fungerer som pave eller at paven fungerer som konge. Den politiske makt har etter naturloven som oppgave å skape et samfunn hvor menneskene kan bli gode og lykkelige, iallfall i den utstrekning det er mulig i en syndig verden. Mennesket er ikke til for statens skyld, men staten for menneskets skyld. Staten skal skaffe slike vilkår at mennesket kan oppnå åndelig og moralsk kultur samt et minimum av økonomisk trygghet. Den kirkelige makt derimot har som oppgave å forkynne evangeliet, å forvalte sakramentene, å våke over moralen, altså også å sørge for at politikk, økonomi, kultur og pedagogikk utfolder seg i harmonisk overensstemmelse med den kristne religion. Derfor er Kirken også ansvarlig for statsmakten. «To autoriteter styrer denne verden: biskopenes hellige myn-

— Mellom foredragene var det felles rosenkransbønn, korsvevandakt og — som avslutning på retretten — sakramental velsignelse.
Sekretæren.

Oslo. St. Halvardslaget hadde en godt besøkt familieaften søndag den 19. april. — Elsa Kirste supplerte sitt foredrag om «Korea, morgenrødens land» ved å fortelle om «Daglig liv på Korea». — Deretter leste fru Elise Tangstad et par morsomme fortellinger som vakte forsamlingens livlige bifall. — Vi hygget oss godt utover aftenen med selskapeleg samvær.
EKa.

Oslo. Mariakongregasjonen hadde selskapeleg møte i Klubblokalet søndag den 19. april etter andakten. 29 medlemmer var til stede. Denne gang var hovedposten på programmet en pakke-auksjon, så da Prefekten hadde ønsket velkommen, var det bare litt opplesning til å begynne med. Pakkeauksjonen ble i høyeste grad vellykket. Auksjonsbordet minnet om et julebord, slik strålte det med pakker i sløyfer og band og sinnlige forklæringer. Budene falt både rapt og kjapt, og resultatet overgikk alle våre forventninger. Etterpå var det te med «medbrakt», og dette intermesso ble en materialistisk feststund, takket være en stor og nesten utrolig hvit, «førkrigs-kake» som Dagmar Olsen fra Degernes også denne gang gledet oss med. — Deretter ble referatprotokollen opplest av sekretæren. Til slutt hadde vi under ledelse av Preses en liten samtale om forskjellige religiøse ting, og så gikk hver til sitt, beriket så vel med åndelig viten som med pakker av høgst ulike innhold og verdi.
Sekretæren.

Tønsberg. Det er ikke ofte at «St. Olav» hører fra Tønsberg. Men menigheten har så meget å takke for og benytter anledningen til å sende bladet noen linjer. Sokneprest Josef Heiss holdt i fastetiden aldeles utmerkede fasteprekener, som han avsluttet langfredag. Påskedagene ble særlig festlig for oss, og nådde sitt høydepunkt i høgmessens første påskedag. Kirkekoret framførte nemlig en fire-stemmig messe av komponist Max Fülke, op. 80. Dirigenten, professor Riedel har all ære av det arbeid han har nedlagt i sangkoret. Av stor skjønnhet var framførelsen av «Sanctus». Likeledes må nevnes «Regina cœli» av F. Schubert. Framførelsen var praktfull. Sokneprestens gripende preken gjorde et sterkt inntrykk på tilhørerne i det overfylte kapell, hvis alter var festlig smykket med de skjønneste blomster. Etter høgmessens meddeltes den sakramentale velsignelse. Før velsignelsen sang koret Mozart's skjønn «Ave verum». Guds-tjenesten avsluttedes med «Gud signe vårt dyre fedreland». Menigheten vil på det hjerteligste få lov å takke vår kjære sokneprest for hans oppofrende arbeid hos oss, ikke minst til den klassiske kirkesangs fremme. Dernest en oppriktig og hjertelig takk til herr professor Riedel for hans utmerkede ledelse av vårt kirkekor. Her tilføyer vi også en takk til alle sangerne som beredt villig har møtt fram til de mange øvelser og dermed bidratt til gudstjenestens forskjønnelse og forherligelse.
C. A.

Fredrikstad. Menigheten her har hatt en uforglemmelig høgtidsstund i og med at hans Høyærv. biskopen Hvite Søndag avholdt Ferming i St. Birgittakirken. Biskopen kom i følge med pastor Hogenes og fra første stund av fikk vi lov til å vitne om den hengivenhet hvormed vi i dyp ærbødighet omfatter vår overhyrde. Kirken var smakfullt smykket med de skjønneste blomster av vår dyktige sakristansøster og festdagen ble innledet på vakreste vis med opptagelse. Under fromessen, hvor biskopen var til stede i koret, talte sokneprest Høgh varmt og inntrengende til barna, navnlig til førstekomunikantene og i den påfølgende kommunion hadde man det oppbyggelige syn av en hel menighet som alle søkte til Herrens bord. — Festhøgmessens hvortil biskopen ble hentet av pastor Hogenes og mottatt av soknepresten og ministrantene under det prektige kors avsyngelse av «Ecce sacerdos —» ble en uforglemmelig begivenhet. Kirken var på det nærmeste overfylt, og fra orglet klang under ledelse av dirigent Schwarzott Schultz «Missa Mariani» i en prektig utførelse — vårt kor teller jo stemmer som det ellers ikke er vanlig å treffe i mindre kirker. Ved orglet støttet hr. Langvik Johannesen på beste måte. — Biskopens

gripende og manende tale til Fermlingene ble påhørt med stor oppmerksomhet og vil sikkert bære frukt. Etterpå mottok 9 fermlinger, hvorav de 7 var konvertitter, dette hellige sakrament — faddere var fru Ellen Borg-Müller og hr. Øivind Christiansen. Også pontifikalandakten kl. 7 hadde samlet hele menigheten, som med inderlig deltagelse fulgte kommunionsbarnas vigslen til Gudsmoren. Og dagen ble avsluttet med en enkel men hyggelig og stemningsfull fest i Foreningslokalet, med taler, deklamasjon og musikkunderholdning av høg kunstnerisk kvalitet, utført av d.h.r. Schwarzott og Langvik Johannesen. Diakon Stiansen fremsatte et hyldningsdikt til biskopen som fikk stor tilslutning og hans Høyærv. gikk til slutt rundt og hilste på hver enkelt av de tilstedeværende. En herlig dag! — I uken som fulgte etter var det visitas og det var med et ærbødig og dyptfølt ønske om et snarlig på gjensyn at vi tok avskjed med vår Overhyrde.
Nemo.

I Fredrikstad 12. april 1942.

Fermlingenes hilsen til hans høyærv. biskopen.

*En verden i mørke, en verden i strid
ser vi hvorhen i skuer.
En lidende slekt i en ulvetid,
sukker mens uværet truer.*

*Mens uværet raser om heim og om land,
det lyser en håpets stjerne.
I tillit til Herren vet vi Han kan
sin kirke trygge og verne.*

*Han skjenker oss fred i hjerte og sinn,
Han viser oss vei til sin kirke.
Vi møter Hans And når vi der trer inn,
Han signer vårt liv og vårt virke.*

*Vi søkte opp presten for kunnskap å få
om vår kirkes liv og dens lære,
i bønn og ved arbeid ønsket vi nå
til kirkens medlem å være.*

*Når timen var endt, gikk beriket vi bort,
han ployde i dybden — presten.
Derfor svant disse timer så fort,
ja, altfor hurtig forresten.*

*Han førte oss inn i kirkens tro,
det samme hans unge vikar.
Derfor i dag vi takker de to,
for alt som de ga oss og var.*

*Trass de tunge tider med trengslenes storm
møtes vi her for å hylde
og takke vår biskop som hit til oss kom,
for å gi oss velsignelsens fylde.*

*Vi fermlinger føler oss glad i dag
ti Andens pant er oss givet.
Vi er stridsmenn for kirkens hellige sak,
for selv å helges i livet.*

*Motta, kjære biskop, en hjertelig takk
fra oss som fikk fermingens gave,
om ord faller enkle, dog skjuler seg bak
dem hjerter med troens varme.*

*Vi ønsker Dem styrke fra Herren, Vår Gud,
til embedets tunge byrde,
vi ønsker Dem nåde til livsdagen ut
å være vår overhyrde.*

Karl Stiansen.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 Oslo